

BEDRAG ■ Velstillede unge vil gå langt for at komme på et eftertragtet gymnasium, viser ny dansk forskning. Nogle ser endda ud til at være villige til at springe mindre velstillede over i køen ved at snyde med deres adresse.

Den kreative klasse

ANDERS BOAS

Det blev fremstillet som et angreb på de unges frie valg, da et flertal i Folketinget i 2021 blev enige om at fordele pladserne til gymnasierne i de store byer efter forældres indkomst. Målet var at skabe en mere lige fordeling af ressourcerne og -svage elever, men den omstridte model blev skrottet, inden den nåede at blive til virkelighed. Når de unge i disse dage fordeles på de danske gymnasier, er det derfor igen afstanden til skolerne, der er det afgørende kriterium.

Her afhænger ens mulighed for at få en plads på et eftertragtet gymnasium i høj grad af, hvor ens forældre har haft råd til at bosætte sig. Men den afhænger også af villigheden til at omgå reglerne. Det ser nemlig ud til, at mange unge fra velstillede familier snyder med deres adresse for at komme ind på de mest populære gymnasier og dermed springer mindre velstillede eller mere ærlige unge over i køen.

I hvert fald viser et nyt arbejdsrapport lavet af en gruppe danske økonomer, at der skete noget bemærkelsesværdigt, da man i 2012 gik fra en ret uigennemskuelig fordeling af pladserne til det letforståelige princip baseret på afstanden fra de unges bopæl til skolerne: Antallet af elever, der flyttede deres adresse umiddelbart inden ansøgningsfristen, steg med mere end 100 procent.

Antallet af flytninger steg især i områder, hvor de unge pludselig kunne få en stor gevinst ved at flytte nærmere et populært gymnasium (uanset om de reelt flyttede eller ej), mens flytteaktiviteten ikke ændrede sig nævneværdigt i områder med mindre konkurrence om pladserne:

»Vi kan se, at flyttemønstrene i områder med mere og mindre populære gymnasier følger hinanden meget godt før 2012, men efter regelændringen begynder folk i områderne med de mest eftertragtede skoler pludselig at flytte markant mere i perioden umiddelbart inden ansøgningsfristen den 1. marts,« forklarer Lykke Sterll Christensen, der er ph.d.-studerende ved Center for Economic Behavior and Inequality på Københavns Universitet og en af forfatterne til det nye studie.

De ekstra flytninger, forskerne kan se i deres data, er især flytninger, hvor kun den unge skifter adresse. Og meget tyder på, at mange slet ikke fik flyttekasserne ud af teenageværelset, men kun flyttede på papiret.

»Det viser noget om, hvor langt eleverne er villige til at gå for at komme på det rigtige gymnasium,« siger Sterll Christensen.

SNYD MED SOCIAL SLAGSIDE

Det er særligt velstillede familier, der har mulighed for at købe sig adgang til en populær skole hos ejendomsrådgiveren, og derfor kunne man tro, at det især var unge fra mindre velstillede familier, der snød med deres adresse for at få en fribillet til det forjættede land:

»Men når vi kigger på eksempelvis forældrenes indkomst og uddannelseslængde, kan vi se, at det i høj grad er elever af forældre, der ligger i den øverste halvdel af indkomstfordelingen i deres område, der benytter sig af det. Det antyder, at den her manipulation snarere øger end mindsker uligheden,« siger Lykke Sterll Christensen.

Forskernes analyser viser da også, at det særligt er elever fra lavindkomstfamilier, der skubbes bagud i køen:

»Konsekvensen er ikke kun, at de kommer ind på et mindre populært gymnasium, men også, at de kommer ind på en skole, hvor eleverne har en lavere gennemsnitskarakter fra folkeskolen. Og det er jo uheldigt, hvis man forestiller sig, at elevernes faglige niveau påvirker hinanden,« siger Sterll Christensen.

Elever deltager i introforløb på Aurehøj Gymnasium i Gentofte. Arkivfoto: Mathias Eis, Scanpix

Økonomerne har ikke været rundt for at kigge ind gennem persiennerne på de nye adresser, og derfor kan de ikke vide præcis, hvem der har snydt, og hvem der reelt er flyttet for at få plads på en eftertragtet skole. Men at en ganske betragtelig del kun er flyttet på papiret, sandsynliggøres af en anden analyse, økonomerne har lavet:

»Her udnytter vi, at Københavns Kommune i 2018 begyndte at kræve mere dokumentation for at godkende folks flytninger. Hvis de unge virkelig var flyttet til den nye adresse, ville det være ret let for dem at dokumentere ved eksempelvis at vise kvitteringer for betaling af husleje eller udgifter til transport til deres gamle skole i perioden, inden de begynder i det nye gymnasium,« forklarer Lykke Sterll Christensen.

»Men vi kan se, at flytningerne faldt ret betydeligt i København efter de nye krav om dokumentation. Det må betyde, at mange har haft svært ved at dokumentere, at de faktisk er flyttet, og den mest nærliggende forklaring er, at det skyldes, at flytningerne var snyd.«

KAMPEN OM DEN RETTE UDDANNELSE

Københavns Kommune har efter alt at dømme haft held til at reducere manipulationen, men der er stadig flere, der melder flytninger i perioden op til deadline for ansøgningen. Det forklarer Andreas Bjerre-Nielsen, der er lektor ved Center for Social Data Science på Københavns Universitet og en af de andre forfattere til arbejdsrapporten. Samtidig er det uklart, hvor stort problemet er i andre områder i landet.

Men måske fortæller resultaterne os først og fremmest noget om, hvor kreative de velstillede familier er i kampen om den rette uddannelse til deres børn.

»Jeg tror også, at det handler om, hvor slemt man synes, det er at manipulere med sin adresse. Mange tænker nok, at det er lidt tilfældigt, hvor man bor. Det er noget, ens forældre har be-

sluttet på et eller andet tidspunkt, og nu vil man gerne ind på den her skole, hvor man føler, at man passer bedre ind socialt,« siger Lykke Sterll Christensen.

Forskerne kan ikke se, om proforma-flytningerne er de unges eller deres forældres påfund. Men under alle omstændigheder lader afstandskriteriet til at være særligt sårbart over for manipulation sammenlignet med andre kriterier som eksempelvis forældrenes indkomst, som var en central del af den skrottede model:

»At snyde med sin adresse føles måske lidt som at gå over for rødt, mens det formentlig ville være både sværere og mere grænsoverskridende eksempelvis at manipulere sin indtægt eller rette i sine karakterer.«

Måske skal man hellere bruge et kriterium, hvor de unges kreativitet har positive bivirkninger?

»I nogle lande bruger man karakterer som fordelingskriterium, og her giver man måske ikke i så høj grad de unge et incitament til at snyde, men mere en tilskyndelse til at klare sig endnu bedre i skolen,« siger Andreas Bjerre-Nielsen, der dog påpeger, at den model omvendt kan have den uheldige bivirkning, at nogle skoler så får en meget høj koncentration af ressourcerne elever.

»Det kan jo være lidt uheldigt, hvis man vil have de fagligt stærke elever til at løfte de svage. Så på den måde har alle løsninger fordele og ulemper,« siger Andreas Bjerre-Nielsen.

Erfaringer fra udlandet viser da også, at de velstillede familier kan finde smuthuller i selv modeller, der ellers skulle være immune over for manipulation:

»I New York har man for nylig lanceret et IT-system, hvor man fordele pladserne baseret på et lotteri, men her har vi set, at forældrene fandt ud af, at de kunne blive ved med at oprette nye konti, så de kunne prøve igen og igen, indtil de fik et godt nok nummer i lotteriet,« forklarer Andreas Bjerre-Nielsen.